

Змістовий модуль 2. Лісомисливське районування України. Мисливські угіддя України

Територія України характеризується різними рівнинними, передгірськими, гірськими ландшафтами, різноманітними біотопами, що зумовлює специфіку поширення мисливських тварин, склад і структуру їхніх популяцій, динаміку чисельності видів і особливості ведення мисливського господарства. Загальна площа мисливських угідь України перевищує 52 млн. гектарів. Для оцінки мисливських угідь і вибору напрямків мисливсько-господарської діяльності проводиться районування території.

Необхідність і доцільність лісомисливського районування зумовлюється передусім потребою вдосконалення організації ведення мисливського господарства, його диференціації в різних регіонах; територіального планування та розробки зональної системи біотехнічних заходів з урахуванням багатоцільової ролі рослинності; найповнішого і раціонального відтворення рослинного і тваринного світу. Загалом лісомисливське районування виступає складовою частиною лісогосподарського, водного і земельного районування території. Лісомисливське районування вписується в систему лісогосподарського районування, оскільки враховує закономірні зв'язки поширення рослинності з ареалами і умовами мешкання тварин. Воно узгоджується також з лісоекономічним, лісорослинним і сільськогосподарським районуванням. Районування є класифікацією території, за допомогою якої розчленовується різноманітність природних умов, а господарство узгоджується таким чином з визначеною системою.

При розробці лісомисливського районування були використані принципи, суть яких полягає у застосуванні критеріїв провідних факторів середовища у поєднанні з поширенням звірів і птахів у нерозривній єдності з якістю мисливських угідь. Ранг таксона визначає провідний фактор, але завжди зберігається комплексний підхід. Власне мисливське районування базується на основі єдності організмів і середовища. Різноманітність популяцій тварин та їхніх ознак (розмір території розселення, чисельність, відтворюваність тощо), рослинного світу (видовий склад, запаси фітомаси в динаміці) у сукупності з позначками господарської діяльності (обсяги біотехнічних заходів, кількість добутих при полюванні тварин) є підставою для виділення таксонів лісомисливського районування. Пропонується застосовувати таксони:

– лісомисливська зона – найбільша територіальна одиниця з відносно подібними природно-економічними умовами, яка характеризується всією різноманітністю макропопуляцій тварин, а тому для відтворення і збереження мисливських видів вимагає однотипної системи біотехнічних заходів; межі лісомисливської зони визначаються типами характерного ландшафту, специфічною динамікою популяції тварин, типовими регіональними системами ведення мисливського господарства;

– лісомисливська підзона – частина зони, однорідна за природним ландшафтом, комплексом фітоцензів, складом популяцій і мікропопуляцій тварин та їхньою репродуктивною здатністю у властивих для них екологічних нішах, а тому вимагає однакових біотехнічних заходів для збереження і відтворення мисливських видів і ведення спеціалізованого мисливського господарства.

Лісомисливська підзона є основною класифікаційною одиницею лісомисливського районування, а межі її визначаються межами комплексів екологічних груп асоціацій, ареалом популяцій і мікропопуляцій тварин, близькою продуктивністю типових для виду угідь.

В зв'язку з тим, що межі адміністративних областей України не завжди відповідають межим певних лісомисливських зон перебування диких тварин та характеру ведення мисливського господарства, при проведенні типології угідь необхідно враховувати природничу мозаїку умов, але за основу поділу беруться межі районів адміністративного поділу України.

Мисливські угіддя України розташовані в межах 5-ти лісомисливських зон: Поліської, Лісостепової, Степової, Карпатської, Кримської гірської.

Поліська лісомисливська зона розташована в північній частині України та складає близько 20 % її території. Лісистість зони змінюється від 10 до 60 %.

Більшість лісової території Полісся зайнята хвойними (62,6 %), менша – листяними (14,1 %) та змішаними (23,3 %) лісами. За наявності запасів трав'янистих і деревно-чагарникових кормів для мисливських тварин лісові угіддя поділяють на три групи: високопродуктивні, середньопроодуктивні і низькопродуктивні. Із загальної площі лісів Полісся високопродуктивні становлять 52,8 %, середньопроодуктивні – 36,7 % і низькопродуктивні – 10,5 %.

Найпродуктивнішими є міжлісові луки, де запаси кормів у період їх максимального розвитку сягають 16,2 ц/га (тут і далі запаси кормів подаються у сухій масі), в їх складі понад 30 видів рослин.

Високопродуктивними є також молоді насадження дуба і сосни із зімкненістю крон 0,3, де у складі травостою 18 видів рослин (переважає куничник). Запаси трав'янистих кормів тут досягають 18,9 ц/га, а деревно-чагарникових – 9,8 ц/га. Основним кормом є верба козяча (46,7 %), частка вільхи сірої – 21,4 %, берези бородавчатої – 30,9 %, дуба – 1,0 %.

Багаті кормами також молоді березняки, де травостій утворюють 5-6 видів рослин, серед яких переважає щучник дернистий. Запаси трав'янистих кормів становлять 14,3 ц/га, деревно-чагарникових – 2,2 ц/га.

Високопродуктивними угіддями є змішані березово-грабові молодняки до 25 років. Запаси трав'янистих кормів тут досягають 14,2 ц/га, деревно-чагарникових – 17,4 ц/га. Із трав'янистих рослин переважає пахучий колосок, щучник дернистий, ожина волосиста, осока лісова, рідше – орляк, веснівка дволиста, верес звичайний та ін. Серед деревних кормів – 9 видів рослин. З них переважає ліщина (23,6 %), верба козяча (22,5 %), горобина (18,9 %) та вільха (14,7 %). Інші зустрічаються рідше (береза, граб, ясен, дуб, бруслина). За кормовою цінністю на першому місці стоять злаки (45,8 %), другому – осоки і ситники (32,4 %), третьому – різнотрав'я (21,8 %).

Значні запаси кормів мають також сосново-грабові середньовікові

насадження, у трав'янистому вкритті яких нараховується 8 видів рослин, серед яких орляк, зелений мох, медяниця вузьколиста. Запаси трав'янистих кормів сягають 7,7 ц/га, деревно-чагарникових – 28,9 ц/га, представлені березою – 24,2 %, вільхою – 14,6 %, вербою – 45,1 %, горобиною – 11,0 % і дубом – 5,1 %.

Запаси трав'янистих кормів у сосново-березових лісах середнього віку становлять 12,5 ц/га. Це в основному злаки – щучник дернистий і мітлиця (48,4 %). Різнотрав'я становить 27,8 %, а осоки і ситники – 23,8 %. Деревно-чагарникові корми представлені 4 видами, запас – 20,2 ц/га. В основному – крушина (38,8 %), верба козяча (34,2 %), ліщина (25,8 %) і в незначній кількості – дуб (1,2 %).

Високопродуктивними угіддями вважають також різні типи хвойних, листяних та змішаних лісів (переважно молодняки і середньовікові) із зімкнутістю крон 0,3-0,6.

До середньопродуктивних мисливських угідь належать хвойні, листяні і змішані ліси, в яких зімкнутість крон досягає 0,7-0,8. Маса трав'янистих кормів тут досягає 11,1 ц/га, деревно-чагарникових – 3,1 ц/га. Із трав'янистих рослин за масою переважають щучник дернистий, біловус стиснутий, папороть, а з деревно-чагарникових – верба (64,3 %) та береза (26,0 %). Запаси дуба незначні (9,7 %).

Середньопродуктивними є змішані дубово-сосново-грабові ліси віком до 60 років. Запаси трав'янистих кормів тут в основному складаються з 10 видів рослин. За біомасою переважає щучник дернистий (25 %), тонконіг (10 %), осоки (5 %). За кормовою цінністю перше місце належить злакам (73,3 %), друге – осокам і ситникам (19,8 %), третє – різнотрав'ю (6,9 %). Із деревно-чагарникових кормів найбільшу питому вагу займає крушина (57,9 %), меншу – ліщина (19,8 %), верба козяча (15,8 %) та береза (6,5 %).

Низькопродуктивні угіддя представлені стиглими і перестиглими насадженнями віком понад 60 років, а також середньовіковими хвойними, листяними і мішаними угрупованнями із зімкненістю крон 0,9 – 1,0. У таких угіддях майже відсутній підріст, підлісок, а трав'янистий ярус включає малу кількість видів. Запаси трав'янистих кормів коливаються від 0,1 до 0,2, деревно-чагарникових – від 1,5 до 2,2 ц/га.

Орні землі становлять 36 % загальної площі мисливських угідь Полісся. Основними сільськогосподарськими культурами є озиме жито, картопля, льон-довгунець. Інші культури займають невеликі площі. Основний напрям сільськогосподарського виробництва – льонарсько-картоплянський.

Луки займають 16 % загальної площі мисливських угідь. Вони поділяються на суходільні, низинні та заплавні. Суходільні луки розташовані на вододілах, горбах, а також на сухих низинах. Зволожуються вони за рахунок атмосферних опадів. Серед суходільних лук розрізняють справжні та пустошні. Справжні луки займають незначну площу, в їх складі понад 50 видів рослин, запас фітомаси в період максимального розвитку 10-12 ц/га. Пустошні луки утворюють біловусники та вересово-біловусники з домішкою жовтцю багатоквіткового, костриці овечої, нечуйвітру волохатого, перстачу прямостоячого, чебрецю звичайного тощо. У травостойі пустошних лук нараховується до 35 видів рослин, запас фітомаси 3-5 ц/га.

Заплавні луки розташовані вздовж берегів річок, в їх складі біля 150 видів

рослин, Основними з них є костриця лучна, мітлиця біла, тонконіг звичайний, костриця червона, пахуча трава, гребінник звичайний, трясучка середня та ін. Урожайність цих лук у середньому становить 22,5 ц/га.

Низинні луки нараховують до 45 видів рослин і представлені повзучо-мітлицевими, пухирчасто-осоковими, струнко-осоковими і водяно-лепешняковими формаціями, запас фітомаси в середньому 12 ц/га.

Болотні угіддя Полісся становлять 80 % загальної площі боліт в Україні. Вони поділяються на низинні, верхові та перехідні. Домінують низинні болота – трав'яні, трав'яно-мохові та лісові. В рослинному складі зустрічаються осоки, рогоз вузьколистий, куга озерна, очерет звичайний, хвощ багровий та ін. Верхові болота (сфагнові) є лише в улоговинах вододілів. Серед перехідних боліт переважають соснові та березові болота із суцільним сфагновим покривом.

Водні угіддя Полісся займають понад 300 тис. га. Значна частина їх придатна для поселення водно-болотних птахів і деяких хутрових звірів. З озер Шацької групи найзаросліші озера Луки-Перемут, Мошно, Тур та ін., на яких виявлено понад 60 видів рослин (рогоз вузьколистий, куга озерна, очерет звичайний, лепешняк водяний, ситник, болотний стрілолист, рдесник плавучий тощо). Щорічна продуктивність повітряно-водних і водних рослин на озері Тур становить 10 ц/га. Ставоків на Поліссі не багато, але на них концентрується велика кількість водно-болотних птахів. На території Полісся протікають понад 300 річок, їх густина 0,21 – 0,30 км/км². Більшість рік мають широкі долини з великою кількістю стариць, зарослих водною й болотною рослинністю.

Лісостепова лісомисливська зона займає 34 % території України. Рікою Дніпро вона ділиться на два округи – лісостепову правобережну і лісостепову лівобережну.

На відміну від Поліської лісомисливської зони тут переважають орні землі. У загальній площі мисливських угідь вони становлять 60 %. На ліси припадає 20,8 % загальної площі мисливських угідь, пасовища – 7,3 %, сіножаті – 6,6 %, багаторічні насадження – 1,1 %, болота – 0,6 %, водойми – 2,1 %, інші угіддя – 1,5 %. Характерною особливістю угідь є чергування лісових та степових масивів.

Лісові угіддя, як і на Поліссі, поділяються на високопродуктивні (50,9 %), середньопродуктивні (34,6 %) і низькопродуктивні (14,5 %) угіддя.

До високопродуктивних відносять міжлісові луки, соснові, дубові та березові молодняки. Запас фітомаси міжлісових лук у період максимального розвитку становить 32,8 ц/га. У їх складі нараховується 27 видів трав'янистих рослин. Серед злаків переважає щучник дернистий (14,0 ц/га), костриця червона (1,3 ц/га), осоки і ситники (4,9 ц/га), решта припадає на різнотрав'я (12,6 ц/га). Основними домінантами серед різнотрав'я є гравілат та подорожник.

У сосняках віком до 20 років із зімкненістю крон 0,3 – 0,6 запаси трав'янистих кормів досягають 13,4 ц/га, деревно-чагарникових – 17,7 ц/га. Серед трав'янистих рослин злакові займають 52,1 %, бобові 0,4, осоки і ситники – 22,4 %, а різнотрав'я – 25,1 %. Із злаків найбільшу фітомасу мають біловус стиснутий (1,5 ц/га), щучник дернистий (1,0 ц/га) та костриця лучна (1,0 ц/га), а з різнотрав'я – конвалія (0,5 ц/га), щавель кінський (0,2 ц/га). Із деревно-чагарникових кормів найбільше фітомаси дає крушина (8,4 ц/га), менше – ліщина (5,7 ц/га), найменше граб (3,6 ц/га).

Запаси трав'янистих кормів у дубово-березових молодняках становлять 18,1 ц/га, деревно-чагарникових – 7,2 ц/га. З трав'янистих рослин переважають злаки (куничник, щучник дернистий, перлівка, просянка розлога (87,6 %), осоки і ситники становлять 1,2 %, різнотрав'я – 11,2 %. Деревно-чагарникові кормові рослини представлені двома видами – крушиною (63,9 %) і дубом (36,1 %).

Середньопродуктивними є середньовікові ліси (сосняки щучникові, грабово-березові, дубові, дубово-грабові). Запаси трав'янистих кормів у сосняках щучникових становлять 9,5 ц/га, деревно-чагарникових – 6,2 ц/га. Частка злакових – 69,5 %, бобових – 1,0 %, осок і ситників – 2,0 %, різнотрав'я – 27,5 %. Серед злаків переважають костриця лучна (1,7 ц/га), біловус стиснутий (1,6 ц/га), серед ситників – ожика волосиста (0,2 ц/га), серед різнотрав'я – конвалія (0,5 ц/га), перстач (0,3 ц/га), морква дика (0,2 ц/га). Фітомаса деревно-чагарникових кормів складається з чотирьох видів: крушини (43,5 %), берези (14,5 %), дуба (32,2 %), вільхи (9,4 %).

Запаси трав'янистих кормів у грабово-березовому середньовіковому лісі становлять 5,0 ц/га, деревно-чагарникових – 8,4 ц/га. З трав'янистих рослин найбільшу питому вагу серед злаків займають куничник тростиновидний (2,3 ц/га), щучник дернистий (2,2 ц/га). Незначну кількість фітомаси дає різнотрав'я (0,2 ц/га). Деревно-чагарникові корми представлені 5 видами, серед яких переважають дуб (36,9 %), крушина (22,6 %), береза (15,5 %), верба козяча (14,3 %), осика (10,7 %).

Майже такі самі запаси кормів для мисливських тварин має дубово-грабовий середньовіковий ліс. У період максимального розвитку запаси трав'янистих кормів тут досягають 8,6 ц/га. Основну масу корму утворюють злаки (47,7 %), серед яких переважає щучник дернистий (інші види – куничник і ожика волосиста займають незначну частку). Різнотрав'я (33,7 %) представлені анемоною, копитняком, подорожником, перстачем золотистим тощо. З бобових рослин конюшина біла та червона становить 5,8 %, ситники й осоки – лише 12,8 % (осока волосиста, ожика багатоквіткова, пухівка). Деревно-чагарникових кормових запасів – 9,7 ц/га. Вони представлені 3 видами (крушина, дуб, ліщина), з яких переважає крушина (57,7 %).

До середньопродуктивних угідь відносять також середньовікові сосняки папоротеві (запаси трав'янистих кормів – 3,5 ц/га).

До низькопродуктивних угідь Лісостепу відносять стиглі та перестиглі насадження із зімкнутістю крон 0,9 – 1,0, в яких запаси трав'янистих кормів становлять 0,3 ц/га, деревно-чагарникових – 1,2 ц/га.

Орні землі у Лісостепу займають близько 2,3 млн. га, що становить майже 60 % загальної площі мисливських угідь. Посівна площа зернових культур у середньому становить 48 % площ, технічних – 12,3 %, картоплі і овочів – 4,1 %, кормових культур – 35,6 %. Основний напрям сільського господарства – зерново-буряківничий. Основні зернові – озима пшениця і жито.

Луки у Лісостепу займають 13,9 % загальної площі мисливських угідь. Найпоширеніші заплавні луки (заплави р. Західний Буг, Болтва, Гнила Липа, Золота Липа, Збруч, Серет, Дніпро, Сула, Псьол та ін.). Лучнокострицеві луки поширені в притерасних і центральних ділянках заплав. Травостій триярусний, висотою 50 – 60 см, основу рослинного покриву становить костриця лучна. До неї домішуються тонконіг звичайний, тонконіг лучний, конюшина лучна, осока рання, мітлиця біла, райграс тощо. Травостої червонокостричників також триярусні, їх висота 50 – 60 см. Домінантом є костриця червона, до якої домішуються мітлиця тонка, мітлиця біла, тонконіг лучний, конюшина лучна, осока рання, біловус стиснутий, мітлиця повзуча, пирій повзучий. Тонкомітлицеві луки займають найсухіші місця заплав, їх травостій включає понад 45 видів рослин. Лучнотонкомітличники поширені переважно в заплавах малих річок. Їх травостій утворюють близько 25 видів різнотравно злакових рослин.

Болотисті луки представлені тонконогом болотним, осокою лисячою, мітлицею повзучою та ін.

Основну масу травостою торф'янистих лук становлять осоки – жовта, дерниста і звичайна, просяна тощо.

Болота Лісостепу низинні. На лівобережжі площа заболочених земель становить понад 3 %, у правобережжі – 1 %. На обводнених ділянках поширені очеретяні, рогузові, очеретяно-осокові, лепешнякові, кругові угруповання, а на менш обводнених – різні види осок, хвоц болотний.

Водойми в Лісостепу представлені кількома тисячами різних за величиною річок, багатьма ставками, водосховищами та озерами. Середня густина річкової мережі коливається в межах 0,22 – 0,61 км/км² (Дніпро, Дністер, Південний Буг з чисельними притоками). Багато ставків є в долинах рік Серет, Стрипи, Верещиці, Стир, Тлумач та ін. Споруджені великі водосховища (Кременчуцьке, Канівське, Бурштинське, Краснопільське, Ладижинське). Зустрічається чимало озер (на західних схилах Розточчя, Львівському опіллі, Придніпровській височині, Поділлі тощо).

Степова лісомисливська зона займає 40 % території України та ділиться на два округи – степову північну і степову південну.

Лісові мисливські угіддя займають 4 % загальної площі угідь. Природні ліси розташовані переважно в північній частині степу, в заплавах рік і на терасах річок. Виділяють байрачні та плавневі ліси. Домінують твердолистяні породи (75 %), соснові угруповання становлять 18 % загальної площі лісів. М'яколистяних порід, заростей верб і кущів – 8 %. Основна лісоутворююча порода – дуб з домішкою клена, в'яза та ін. У південній частині степу природні ліси майже відсутні, є лише полезахисні лісосмуги та невеликі лісові масиви.

Основним видом деревної рослинності піщаних арен Нижньодніпровських пісків є кущі шелюги та дніпровської рокити. В знижених місцях між кучугурами, в так званих сагах, з деревних порід є дуб та береза, які утворюють невеличкі гаї. Серед інших деревних порід зустрічаються: тополя пірамідальна, срібляста тополя, сосна звичайна, червоний верболіз, акація біла і калина. При залісненні Нижньодніпровських пісків були широко впроваджені хвойні породи (переважно звичайна та кримська сосни). Хвойні штучні ліси відрізняються низькою годівельною спроможністю і слабкою захищеністю для мисливських тварин (особливо для копитних).

У плавневих лісах переважають найбільш вологостійкі породи – вербові, осокові, в'язові. Крім деревної, поширена і чагарникова рослинність. Вона складається в основному із заростей білоталу, шелюги та сірої лози. Окремими групами часто зустрічаються такі деревні та чагарникові породи, як вільха, чорна береза, стоколос, жостір, калина та ін. В заплавах р. Інгулець зустрічаються стислозаплавні ліси, що представлені дібровами, які включають такі породи: дуб, ясен, липа, клен, ліщина, бруслина.

В пониззі р. Дніпро заплавні ліси із білої і ламкої верби, чорної тополі і клейкої вільхи розташовані вузькими смугами на підвищених місцях серед майже суцільних заростей водно-болотяних рослин.

Для штучних лісів характерними є: невеличка площа (300 – 2000 га), ізольований, майже острівний характер розташування, багатий порідний склад (в окремих випадках понад 100 видів).

Насадження полезахисних лісових смуг, які досить рівномірно розташовані по периметру полів, а також по схилам балок та ярів досягли значного розвитку. Лісосмуги забезпечують цілорічні міграції тварин та їх захист. Основними лісовими культурами тут є біла акація, гледичія колюча, клени (американський, звичайний, польовий, татарський), в'яз граболистий, ясен звичайний, лох вузьколистий, зрідка – дуб звичайний, горіх грецький, софора японська, абрикос дикий, шовковиця. У підліску часто можна зустріти аличу, айву, грушу звичайну, яблуню лісову, маслинку сріблясту, бирючину звичайну, жимолость татарську, глід, деревовидну карагану, скумпію, аморфу та шипшину. Трав'янистий покрив представлений переважно степовими видами рослин та бур'янами. Місцями у балках добре розвинуті зарості дерези, терену. Лісовими смугами обсажені береги магістральних і відвідних зрошувальних каналів, ставів, водойм.

Захисні придорожні лісосмуги, які не перериваються на значних відстанях, виконують функції екологічного коридору для міграцій, постійного мешкання, захисту, відпочинку та живлення тварин. Видовий склад деревних порід, чагарників, трав'янистих рослин, що їх складають, приблизно такий самий, як і полезахисних лісосмуг, або навіть багатший, оскільки біля доріг накопичується більше вологи.

Орні землі займають близько 75 % загальної площі угідь. Значна частина сільськогосподарських земель охоплені зрошувально-обводнювальними системами. Вирощують зернові культури (озима пшениця, ячмінь, кукурудза тощо), в південних районах. Серед технічних культур – соняшник, соя, рапс, буряк цукровий.

Луки – 2,3 млн. га, в тому числі сіножаті – 0,2 млн. га і пасовиська – 2,1 млн.

га.

Водойми представлені річками й штучними водосховищами. Серед водосховищ найбільше Кременчуцьке (2250 км²), Каховське (2155 км²), Дніпродзержинське (567 км²), Дніпровське (410 км²). Всі ці водосховища мають великі площі мілководь (ділянки з глибиною до 2 м при найвищому підпірному рівні, що може підтримуватися у нормальних умовах експлуатації водосховищ), які є прекрасними водно-болотними угіддями для водоплавних птахів. Так, наприклад, на Кременчуцькому мілководді становлять 18 % загальної площі водойми, в Каховському – 5 %, Дніпродзержинському – 31 %, Дніпровському – 36 %. Всі вони, крім Дніпровського, належать до водойм заплавного типу. Саме ці мілководдя й визначають специфіку створення ландшафтних комплексів водойм, особливості їх рослинного й тваринного світу. За останні 30 років на даних територіях сформувалися стабільні екосистеми, що завдяки значним площам і своїй важкодоступності є місцями мешкання багатьох видів навколоводних і водних тварин, гніздування чи тимчасового перебування птахів, цінними ділянками для нересту та нагулу риби. За визначенням Рамсарської конвенції, це типові водно-болотні угіддя, які мають неабияку цінність як осередок відновлення біорізноманіття водної та навколоводної флори і фауни.

Кримський степ є частиною Причорноморської низовини. Типовий дерново-злаковий степ переважно розораний, подекуди напівпустельний. Природна рослинність типчаково-ковилова. У травостой домінують вузьколисті та щільнодерновані злаки (ковила українська та Лессінга, типчак борознистий та ін.) з незначною кількістю ксерофітного різнотрав'я (кахрис степовий, ферули східна та каспійська, грудниця волохата тощо). У пониженнях, де збираються талі води, формуються луки, часом засолені. Менші площі зайняті полиново-злаковими або пустельними степами на каштанових ґрунтах (типчак борознистий, полини кримський та австрійський тощо).

Орні землі займають посіви зернових, технічних, просапних, овочево-баштанних культур, кормових трав.

Лісомисливська зона Карпат займає всю Закарпатську область та частину Івано-Франківської, Львівської і Чернівецької областей.

Із загальної площі лісів Карпат (813 тис. га) високопродуктивні угіддя займають 52 %, середньопродуктивні – 40 % і низькопродуктивні – 8 %. До високопродуктивних угідь належать міжлісові біловуснико-кострицеві луки, на яких запаси трав сягають 14 ц/га. У тому числі злаків – 22,1 %, бобових – 2 види (12 %), різнотрав'я – 12 видів (68 %). В молодняках віком до 30 років із зімкненістю крон 0,3 – 0,6 запаси деревно-чагарникових кормів – близько 22 ц/га, трав'яних – 7 ц/га. У трав'яному ярусі злаків 26 %, переважають куничник і щучник, бобових 2 % (конюшина повзуча, осоки і ситник тридільний, осока зігнена, осока вічнозелена та ін.); найбільшу питому вагу має різнотрав'я (до 69 %), в якому домінують звіробій, зірочник лісовий, зеленчук жовтий, купена лікарська та ін. Деревно-чагарникові корми представлені в молодняках 4 видами (крушина, береза, бук, ліщина). На зрубках запаси трав'яних кормів становлять 11 – 12 ц/га, деревно-чагарникових – до 25 ц/га. Трав'яниста рослинність зрубів

включає 12 видів, серед яких 52 % злаків, 1 % бобових, багато ситників і осок – 30 %, різнотрав'я (22 %) представлено 8 видами (орляк, яглиця звичайна, анемона дібровна та ін.). Деревно-чагарникові корми включають здебільшого 5 видів: смереку (29 %), чорницю (31 %), горобину (19 %), малину (12 %), бук (9 %). Середньопродуктивні мисливські угіддя включають середньовічні букові, мішані й хвойні ліси із зімкненістю крон 0,7 – 0,8. У букових лісах запаси трав'янистих кормів сягають 5 ц/га, деревно-чагарникових – 8 ц/га. У травостої злаки займають 21 %, осики і ситники – 2 %, різнотрав'я – 77 %. За масою серед злаків переважає мітлиця біла, серед ситників – осока трясучкоподібна й осока звичайна, серед різнотрав'я – анемона дібровна, орляк і папороть чоловіча. Деревно-чагарникові рослини представлені 4 видами: ліщина (53 %) та інші види (малина, береза, бук). У мішаних лісах запаси трав'янистих кормів сягають 6 ц/га, деревно-чагарникових – 6-7 ц/га. У хвойних відповідно 5 ц/га. До низькопродуктивних угідь належать грабняки, смеречники, мішані смереково-букові деревостани стиглого і перестиглого віку, а також молодняки із зімкненістю крон 0,9 – 1,0, де запаси трав'янистих кормів становлять 0,3 – 0,6 ц/га, деревно-чагарникових – 0,3 – 0,5 ц/га.

Поля в Карпатах становлять 9 % загальної площі мисливських угідь. Найбільші посівні площі займають кормові культури – 67 %, зернові – 20 %, технічні – 9 %, картопля й овочі – 3 %.

Луки займають 20 % усієї площі Карпат. Запаси трав'янистих кормів коливаються у різних угрупованнях у межах 8 – 15 ц/га. Переважають пустошні луки (біля 65 %), справжніх луків всього біля 2-3 %. В альпійському поясі поширені пустища лохинові, рододендронові, злаково-чорницево-лохинові, ситникові. Малі площі займають лежачокостричники, осока вічнозелена, осока зігнена тощо. Болотні угруповання з осок і мохів поширені в основному на Свидовці та в Чорногорії.

Водні угіддя Карпат займають 6,7 тис. га. Тут беруть початок такі великі річки, як Дністер, Прут, Черемош, Боржава, Латориця, Теребля, Сірет, Чорна і Біла Тиси з чисельними притоками. Озер і ставків не багато. Найбільше озеро – Синевір. Найкращі для водної дичини заплави Тиси, Латориці й Боржави.

У Закарпатському передгір'ї із загальної площі лісів (258 тис. га) високопродуктивні мисливські угіддя становлять 26 %, середньопродуктивні – 54 %, низькопродуктивні – 20 %. Високопродуктивними є листяні та мішані ліси віком до 20 років, запаси трав'янистих кормів тут сягають 53 ц/га, деревно-чагарникових 7 ц/га. Із трав'янистих рослин за масою переважає різнотрав'я (53 %), злаки (31 %). Осоки та ситники займають 15 %, а бобові – 1 %. Серед злаків найбільшу питому вагу становлять куничник очеретяний, мітлиця звичайна, тонконіг звичайний, а у бобових – конюшина звичайна. Деревно-чагарникові корми складаються з ліщини, крушини, клена, акації, верби, ясена тощо. У середньопродуктивних угіддях – листяних і мішаних лісах середнього віку запаси трав'янистих кормів сягають 8 – 9 ц/га, деревно-чагарникових – 12-13 ц/га. Серед трав'янистих рослин найбільша маса різнотрав'я – 20 видів (46 %), переважають маренка запашна, зеленчук жовтий, купина багатоквіткова. Значну частку становлять також злаки (35 %) – костриця, тонконіг лучний та ін. На долю

ситників і осок припадає 19 %. Серед деревно-чагарникових кормів домінують крушина (37 %), ліщина (16 %), верба (16 %). Низькопродуктивні угіддя представлені стиглими і перестиглими лісами, а також молодняками із зімкненістю крон 0,9 – 1,0, в яких запаси трав'янистих кормів 0,8 – 0,9 ц/га, деревно-чагарникових – 0,6 – 0,8 ц/га.

Поля займають лише 60,8 тис. га (13,5 % загальної площі Закарпаття). Луки – 22 %. У травостої луків переважають мітлиця звичайна, костриця червона та біловус. Водойми займають незначну площу і представлені в основному річками та ставками.

У Притиснянській низовині до високопродуктивних угідь належать молоді листяні, мішані та хвойні ліси із зімкненістю крон 0,3-0,6, до середньопродуктивних – середньовічні деревостани із зімкненістю крон 0,7-0,8, до низькопродуктивних – стиглі і перестиглі із зімкненістю крон 0,9-1,0. У високопродуктивних угіддях, зокрема у мішаних лісах, запаси трав'янистих кормів досягають 7-8 ц/га, деревно-чагарникових – 20 ц/га. З 20 видів трав найбільшу масу мають різнотрав'я (40 %) та злаки (33 %), дещо меншу – ситники й осоки (25 %) і найменшу бобові (1 %).

Поля займають 35 % загальної площі мисливських угідь. Головні сільськогосподарські культури – кукурудза, соняшник, озима пшениця, картопля, тютюн.

Луки – 19 % – остепненіта справжні. Остепнених небагато, їх травостій представлений типчатниками, рейграсниками, тонконіжниками. Продуктивність 10-18 ц/га. Травостій справжніх луків утворюють мітлиця звичайна, костриця червона, пирій повзучий, мітлиця собача, костриця лучна тощо. Продуктивність – 15 – 25 ц/га.

Водні угіддя Притиснянської низовини – р. Тиса з її притоками, ставки, невеликі озера.